

JAROSLAV FLEGR

MILÍ POKUSNÍ KRÁLÍCI

ACADEMIA
2017

PŘEDMLUVA

Milí pokusní králíci – tak v současnosti začínám většinu svých literárních příspěvků na naší stejnojmenné facebookové stránce. Primárním účelem této stránky i mých příspěvků je získání co největšího počtu co nejrozmanitějších pokusných osob do našich původně evolučně parazitologických, později většinou evolučně psychologických studií. Jako většina úspěšných projektů, kterých jsem měl to štěstí se účastnit, vznikl i tento víceméně náhodou. Původně jsme pouze potřebovali ohodnotit asi 30 zvířat na fotografiích, jak připadají lidem nebezpečná, když je zahlédnou jen na velmi krátký okamžik, a nemohou tak rozpoznat, jak jsou ve skutečnosti velká a jak jsou daleko. Studie ukázala, že zvířata vykazující tzv. abstraktní mimikry (to jsou takové ty potvory, co vypadají, jako by je nakreslil Salvador Dalí, poté co požil LSD v množství větším než malém) připadají lidem obvykle velmi nebezpečná. To jsme předem očekávali a není to ani příliš překvapivé. Co jsme naopak neočekávali, bylo, že zvířata s výstražným zbarvením, třeba vosy, lidem příliš nebezpečná nepřípadala. Ještě více nás ovšem překvapilo, kolik neznámých uživatelů internetu nám bylo ochotno naše snímky ohodnotit. Kolegyně Jelena Příplatová, která v té době u nás studovala magisterský obor Teoretická a evoluční biologie a která byla i autorkou webové aplikace na hodnocení fotografií, za mnou přišla s nápadem, že by bylo dobré po dokončení hodnocení naše respondenty přesměrovat na stránku, kde by se mohli zaregistrovat mezi naše lidské pokusné králíky. My bychom je tak dokázali snáze v budoucnu oslovit, kdybychom zase potřebovali ohodnotit nějaké další fotografie. Vzhledem k tomu, že jsem si zatím neosvojil ani ty nejzákladnější šéfovské dovednosti (nevysvětlil jsem jí, že to určitě nejde ani že je to sice dobrý nápad, ale bude třeba ho ještě promyslet a domyslet), nadšeně jsem souhlasil. Přestože se Jelena tou dobou měla naplno věnovat sepisování diplomky a připravám na státnici, a rozhodně

se neměla rozptylovat žádnými vedlejšími aktivitami, nebylo vůbec překvapením, že se vrhla s plným nasazením na nový úkol a vybudovala během pár dnů nejen databáze na registraci našich lidských pokusných králíků, ale i soustavu webovských stránek, které hodnotitele mezi naše pokusné králíky lákaly. Jako určitý nádavek vytvořila i facebookovou stránku Pokusní Králíci. Diplomku nakonec sepsala a obhájila, ale byly to fakt nervy na všech stranách.

Chtěl bych napsat, že pak se začaly dít věci, jenže ony se dít ještě dlouho nezačaly. Tu a tam přibyl do databáze nový pokusný králík a tu a tam se někdo chytil i na facebooku. Teprve když jsme odstartovali druhý nebo snad dokonce třetí dotazník, mne napadlo, že bych mohl k propagaci využít svého blogu na internetových stránkách Lidových novin. Ten jsem začal psát již v roce 2009, ale příliš rady jsem si s ním nevěděl. Vycházel sice v rubrice Vědci blogují, takže se poutače na mé články a občas i články samotné objevovaly uvnitř internetové a někdy i papírové verze Lidovek, jenže jako příliš vhodné médium pro propagaci vědy mi nepřipadal. Místo toho jsem se v něm snažil glosovat některé společenské události. Tím jsem si jednak ulevil a jednak občas i podrbl za ušima své ego, to když se některý z článků dobral zvláštní přízně čtenářů. Jenže při sepisování svých blogů jsem měl neustále pocit, že vlastně dělám něco dost nepatřičného, že se jim věnuji na úkor četných osobních i pracovních nedoděleků. Když mne napadlo, že by se blog dal použít jako lákadlo do pokusů, a když se navíc záhy ukázalo, že v této roli velmi dobře funguje, získal jsem pro sepisování blogů zbrusu nový, ušlechtilý a racionální důvod, nebo, chcete-li, racionální záminku. Já přece vůbec nelenuším, já vlastně sepisováním článků o tom, čím mne zase naštal prezident nebo jak by se měla udělat důchodová reforma, nepřímo provozuji vědu!

Nový způsob získávání pokusných osob opravdu zafungoval. Počty pokusných králíků i počty přátel facebookové stránky utěšeně rostly, takže v polovině roku 2013 dosáhly počtu 1600. Někdy v té době jsme si naplno uvědomili potenciál facebooku a začali přímo do dotazníků pravidelně vkládat facebookové „lajklítko“. Zhruba tehdy se také obhospodařování facebookové

stránky ujal magisterský student Robin Kopecký a začal naše pokusné králíky odborně a pravidelně zásobovat krmením, tedy novinkami ze světa vědy, soutěžemi a drobnými legráčkami. Hlavním zdrojem nových pokusných králíků tak zůstaly dotazníky, mé blogy a popularizační články jednotlivých členů našeho týmu v různých internetových i klasických médiích; hlavním prostředkem k udržení jejich pozornosti, kondice a veselé mysli zase ony aktuality a drobné legrácky. Velký příliv pokusných osob s sebou přinesla Ig Nobelova cena, kterou náš tým získal na podzim roku 2014, a různá vystoupení v televizi a rozhlasu, která s touto cenou nebo s některými našimi objevy souvisela.

Protože s jídlem roste chuť, začal jsem blogy a různé popularizační články sepisovat podstatně častěji, a hlavně s mnohem větší radostí. Postupně jsem tak vytvořil jakýsi nový literární útvar, jehož hlavním (a v závěru pokaždé otevřeně přiznaným) účelem bylo zverbovat nové pokusné králíky a nové účastníky našich internetových pokusů a vedlejším cílem bylo v ideálním případě pobavit a poučit čtenáře nebo ho přinejmenším příliš nenaštvat. Vzhledem k tomu, že pro naše vědecké studie bylo žádoucí získat do řad pokusných králíků co nejroznorodější vzorek české populace, museli jsme se snažit, aby články nebyly příliš názorově vyhraněné. Musím přiznat, že právě v tomto směru nemám čisté svědomí. Opravdu jsem se zděsil, když jsme se v jednom dotazníku našich probandů zeptali, kterou stranu volili v posledních volbách do poslanecké sněmovny, a z výsledků vyplynulo, že kdyby volili pouze pokusní králíci, tak by Top 09, Zelení a Piráti získali dohromady velmi pohodlnou ústavní většinu. Jenže pak se ukázalo, že to bylo dáno z větší části jen věkovým složením účastníků dané studie, a nikoli tedy jejich výraznou názorovou vyhraněností. Asi vůbec nejúspěšnější akcí byl náš dotazník věnovaný z větší části lidské sexualitě. Ačkoli byl přímo nechutně dlouhý (v průměru zabralo jeho vyplnění 90 minut), vyplnilo ho během necelého roku 42 tisíc lidí, z nichž se mnozí následně stali regulárními členy našeho stáda pokusných králíků. Co bylo ovšem nejdůležitější, dotazník nám poskytl neuvěřitelné množství zajímavých dat, která jsme mohli

průběžně zveřejňovat v médiích, a lákat tak další respondenty do naší studie a mezi naše pokusné králíky. V lednu roku 2015 jsme měli v našem stádu 5500 pokusných králíků, v lednu 2016 jich však už bylo bezmála 11 tisíc a v lednu 2017 již 14 tisíc. Naše stránka se tak stala co do počtu zaregistrovaných přátel i počtu přístupů nejnavštěvovanějším českým webem věnovaným propagaci vědy. Když jsme tak třeba v únoru 2016 potřebovali získat 250 dobrovolníků do nové studie, uvidělo naši výzvu během jediného dne 60 tisíc osob a do 24 hodin se kapacita našeho pokusu zcela naplnila.

Vedlejším produktem projektu Pokusní králíci od roku 2009 byla řada drobných textů, z nichž přibližně dvě třetiny jsou věnovány zajímavějším výsledkům našeho výzkumu. Velká část z nich byla uveřejněna na mém blogu, část z nich i v jiných elektronických či klasických médiích. Asi padesát z těch, kterých jsem byl já sám autorem, jsem se nyní rozhodl uveřejnit v této knize. Texty jsem nijak zvlášť neupravoval, pouze místy jsem opravil věcné chyby, na které například upozornili čtenáři článků. (Kdo nic nedělá, nic nezkaží – podle mých zkušeností v každém mém popularizačním či odborném článku se skrývá minimálně jedna věcná chyba, a to i poté, co je odhalena a opravena.) Všechny texty jsem také opatřil dodatečným komentářem a doplnil souborem článků a fotek z mého osobního facebooku – člověk je tvor vizuální, a tak chce v knížce obrázky. Jak bude celý soubor ve své nynější podobě fungovat a jaké (případně jestli) si najde čtenáře, to opravdu netuším. Asi nezbyvá, než to vyzkoušet. V každém případě, jestliže se vám knížka bude nebo nebude líbit nebo vám snad bude zcela ukradená, najděte si na internetu stránku Pokusní Králíci a zaregistrujte se. Tím mě určitě nejlépe odměníte/potrestáte za mé skvělé/příšerné dílo.

Rád bych poděkoval všem pokusným králíkům za hodiny, které strávili nad našimi dlouhými dotazníky a testy. Zároveň bych jim chtěl poděkovat i za to, že mi poskytli vítanou záminku pro mé literární aktivity. Bez jejich přízně, projevující se jak komentáři pod články, tak především v počtu vyplněných dotazníků a absolvovaných internetových pokusů, by tato knížka nikdy nevznikla. Dál bych rád poděkoval Jeleně Lence Příplatové

a Robinovi Kopeckému za jejich nehynoucí zásluhy o vznik a rozkvět Pokusných Králíků, Michaela Košové za veselé obrázky na našich webech i v této knize i dalším studentům a kolegům, kteří se na projektu Pokusní Králíci a nepřímo i na vzniku této knížky podíleli.

Jaroslav Flegr